

Pojem vůdcovství v Platónově *Ústavě* a Aristotelově *Politice*

Barbora Adamcová

Předložená práce srovnává roli vládnoucí osoby v Platónově *Ústavě* a Aristotelově *Politice*. Východisko práce je přitom výrazně širší: k tématu vládce a jeho role se text dopracovává postupně, na základě traktování řady témat, s nimiž se setkáváme v obou vykládaných spisech. Výslednému srovnání Platónova filosofa-krále a vládce podle Aristotela tak předchází vymezení základních pojmů „jako spravedlnost, soběstačnost, dobro, blaženost, jednota, občanství, vědění, základní ctnosti a vzdělání“ (s. 6). Snahu o takto celkový výklad je jistě třeba ocenit a není pochyb, že autorka se dobře orientuje v celkové struktuře obou zvolených textů. Zároveň je však jasné, že uvedený výčet naznačuje též úskalí širokého záběru práce, z něhož plyne nutně zběžné traktování některých z uvedených pojmů. Tematický rozsah práce vede k tomu, že význam pojmů je nám předkládán skrze sled shrnutí bez toho, abychom mohli sledovat podrobnější interpretaci konkrétních pasáží. V některých případech pak dochází k tomu, že závěry práce jsou formulovány bez potřebné přesnosti a řada tvrzení, která se týkají ústředních pojmů, by jistě zasloužila rozvedení a objasnění. Příkladem závažné formulace tohoto typu může být tvrzení, týkající se pojetí dobra v *Ústavě* a jeho případné role vzhledem k uspořádání obce. Výrok „dobro o sobě, jak bylo vyloženo výše, je souhrou ctností, které se na něm podílejí“ (s. 14), se rozchází s obvyklým výkladem samého dobra (či „dobra o sobě“) jako nehypotetického principu z knih VI-VII, a bylo by velmi žádoucí takový výklad textově doložit – už proto, že by měl netriviální dopad na celou otázku výchovy jednotlivců v ideální obci. Jindy se pak v práci objevují formulace, které nabízejí srovnání Platóna s Aristotelem, aniž by přitom bylo jasné, zda je skutečně srovnáváno totéž téma ve stejném či podobném ohledu; viz např. posun v rámci souvětí ze s. 17: „I když už víme, že dobrá obec v případě Platóna nastane, pakliže bude naše duše v souladu s tím, co děláme, tedy ‚konáme své‘, u Aristotela konstituují dobrý život tzv. mravní ctnosti a rozumnost či praktická moudrost (*frónésis*).“

V celku práce přitom platí, že podobně problematická (či prostě dostatečně nedoložená či nevysvětlená) tvrzení se vyskytují spíše ve vztahu k Platónově *Ústavě* a s jejich ozvěnou se setkáváme i v poslední kapitole, kterou má práce vrcholit a v níž je shrnuto pojetí vládce podle Platóna resp. Aristotela. Závěr, podle něhož má filosof-král status „božského vládce“ (s. 36), je poměrně odvážný a nezdá se, že by měl přímou textovou oporu. Autorka spojuje tento motiv s filosofickým talentem jako specifickou přirozeností, aniž by se zastavila u toho, že *Ústava* rozlišuje mezi přirozeným talentem k filosofii a talentem vhodným k podstoupení filosofické výchovy v tom smyslu, v němž ji vymezuje ideální obec. V dalším vysvětlení se navíc znovu

setkáváme s tím, že práce rychle kupí různé motivy, které byly i v předchozích kapitolách spíše shrnuty než podrobně vyjasněny. Výsledek zní následovně:

„Platón si tedy velmi považuje vlády filosofa, kterou jednoznačně shledává tou nejlepší. Mezi jeho největší kvality samozřejmě patří schopnost poznávat ideje, tedy pomyslně vycházet z omezeného poznávání obyčejného občana a přinášet mezi lidi opravdové dobro, aby jim sloužilo. Kromě faktu, že je skutečně božským subjektem, díky své schopnosti nahlížení idejí je také schopen spravedlivě vládnout.“ (s.37)

Cíl těchto tvrzení by měl být zřejmý, ale vágnost citovaných formulací typu „přinášet mezi lidi opravdové dobro“ nechává čtenáře hádat, jaký má tento cíl *přesnou* podobu (v jakém smyslu zde má dobro „sloužit“ lidem; a co se míní „božským subjektem“?). Práce je šťastněji formulována v pasážích věnovaných Aristotelovi, jakkoli se musím přiznat, že mě překvapil závěr, podle něhož je Aristotelovo chápání dobra ve srovnání s Platónem „trochu vágní a víme, že nikdy pojem dobra nebo konečné blaženosti striktně nedefinuje“ (s. 41). V tomto tvrzení se zřejmě projevuje již zmíněný odstup od litery obou textů plus *Etiky Nikomachovy*, k níž přitom autorka opakovaně odkazuje (a z níž plyne, že odmítnutí jednotícího pojmu dobra neznamena vyšší vágnost při traktování toho, co je dobro nebo dobré). Tak či onak, hlavní rozdíl mezi oběma mysliteli nachází závěr práce v tom, jak Platón resp. Aristotelés líčí vztah mezi vládcem a obcí. Před ostře aristokratickým ideálem, který evokuje *Ústava*, dává autorka přednost Aristotelově koncepci, mimo jiné proto, že Aristotelés „na rozdíl od Platóna touží, aby se dobro skrze vládu dostalo do co nejvíce společenských vrstev“ (s. 41). Ani toto jasné vyjádření však práci nezbavuje určité ambivalence: není totiž jasné, jaký je vztah tohoto vyzdvižení Aristotela k výhradě vznesené o čtyři strany dříve, podle níž Aristotelés „na rozdíl od Platóna pouští, podle mého názoru, občany mnohem neuváženěji a samozřejměji k vládě“ (s. 37). Vezmeme-li vážně *obě* tvrzení, rozdíl Platóna a Aristotela se do jisté míry relativizuje, neboť i Platón chce, „aby se dobro skrze vládu dostalo do co nejvíce společenských vrstev,“ přičemž by však současně platilo, že občané nebudou „neuváženě“ přizváni k vládnutí.

Otázky tohoto typu vyvolává práce zejména proto, že se na malém prostoru věnuje neobyčejně rozsáhlým tématům, navíc u dvou odlišných myslitelů. Výše formulované výhrady proto nemají být odmítnutím práce, která jistě zaslouží diskusi v průběhu ústní obhajoby. Před touto obhajobou a konečným upřesněním jejího hodnocení navrhuji předběžné hodnocení velmi dobře až dobře.

Praha, 29. 5. 2022

Karel Thein, Ústav filosofie a religionistiky FF UK